

Κρατικές και Νομολογιακές παρεμβάσεις στην λειτουργία των Συνεταιρισμών

Α' ΚΡΑΤΙΚΕΣ (ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ) ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Η εισήγηση αυτή εξετάζει τη συνεταιριστική νομοθεσία στην Ελλάδα και κατά κανόνα μέσα από αυτή, τις παρεμβάσεις του κράτους στην λειτουργία των συνεταιρισμών. Στα 100 και πλέον χρόνια συνεταιριστικής νομοθεσίας (ξεκινώντας από το 1914 που δημιουργήθηκε ο πρώτος νόμος για τους συνεταιρισμούς) θα προσπαθήσω να αναδείξω μέσα στον χρόνο της παρουσίασης, τη σημασία της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην ανάπτυξη και εξέλιξη των συνεταιρισμών, αλλά και την παρεμπόδιση από την πλευρά της Ελληνικής Πολιτείας της ελεύθερης και αυτόνομης λειτουργίας τους, σε ένα χρονικό διάστημα, από τον πρώτο νόμο που δημιουργήθηκε, τον 602/1915 μέχρι πρόφρατα, με την ψήφιση του τελευταίου νομοθετικού πλαισίου.

Για λόγους που δεν θα εξηγήσουμε σε αυτή την εισήγηση, την περίοδο, μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο εφαρμόστηκε σε πολλές χώρες ένα καθεστώς κρατικής παρέμβασης στην λειτουργία των συνεταιρισμών, η οποία σταδιακά εγκαταλείφθηκε, μετριάστηκε στο ελάχιστο ή διαφοροποιήθηκε, όχι όμως και στην Ελλάδα, με έμφαση κυρίως στους αγροτικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι παρουσίαζαν και παρουσιάζουν μεγάλο εκλογικό-πελατειακό ενδιαφέρον.

Ως ένα παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε τον ν. 4015/2011 σε αντιπαραβολή με τον ν. 2810/2000, όπου είναι πασιφανής η «κοπτοραπτική» πρακτική με την οποία συντάχθηκε, χωρίς ίχνος αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας που πρέπει να εξυπηρετεί και των προβλημάτων που πρέπει να λύσει.

Εξετάζοντας αναδρομικά και εν συντομία τις κρατικές παρεμβάσεις, μπορούμε να σχηματίσουμε έναν χάρτη των παρεμβατικών νομοθετικών τακτικών των ελληνικών κυβερνήσεων, παρ' όλο που το Ελληνικό Σύνταγμα από το 1864 κατοχύρωσε το «δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι», που όριζε ότι: *«Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, τηρούντες τους νόμους του κράτους, οίτινες όμως ουδέποτε δύνανται να υπαγάωσι το δικαίωμα τούτο εις προηγούμενην της κυβερνήσεως άδειαν»*, όπως εξάλλου και το Ισχύον Σύνταγμα, στο οποίο, το άρθρο 12 αναφέρεται στο Δικαίωμα του Συνεταιρίζεσθε, με την ίδια περίπου έννοια με το αρχικό του 1864, επί τη βάση του αξιώματος ότι : *Το «δικαίωμα του συνεταιρίζεσθε», υπάγεται καταρχήν στο status negativus, αφού θεμελιώνει αγωγήμη αξίωση αποχής της κρατικής εξουσίας από παρεμβάσεις στο πεδίο προστασίας του.*

Ας δούμε λοιπόν για την ιστορία τις κρατικές αυτές παρεμβάσεις :

- Περίοδος 1915-1970 έχουμε γενικά 946 νομοθετήματα σχετικά με τη μορφή των συνεταιρισμών.¹
- 1931-1938 εκδίδονται οι νόμοι 5289/1931 (αντί του 602) και 1154/38 (κατάργηση ΠΑΣΕΓΕΣ).
- 1940-1945 : Επανέρχεται η ΠΑΣΕΓΕΣ και με τον Ν. 389/1945 επαναφέρεται το καθεστώς του Ν.602/1915, ο οποίος σημειωτέον ίσχυσε – με διάφορες τροποποιήσεις - μέχρι το 1986.
- Δικτατορία 1967 : Ωμή παρέμβαση στους 7.622 συνεταιρισμούς με τον Ν. 31/1967 και το νομοθετικό διάταγμα 227/1973, που όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ.²
- 1974 : Με το ΝΔ 66/1974 επαναφέρονται τα διοικητικά συμβούλια που είχε καταργήσει η δικτατορία.
- 1979 : Με την ισχύ του νόμου το 1980, αφαιρέθηκε από τον Ν. 4640/1930 (που είχε τροποποιήσει τον Ν. 602/1914) το άρθρο 56 που απαγόρευσε στους υποψήφιους βουλευτές ή δημάρχους, να είναι υποψήφιοι για συνεταιριστικό αξίωμα. Γενικά από το 1984–1994 εκδόθηκαν 230 νομοθετήματα για τη λειτουργία των συνεταιρισμών, που διαμόρφωσαν και αλλοίωσαν τα χαρακτηριστικά τους,
- Συγκεκριμένα : Περίοδος 1982-1985, έχουμε ισχυρή παρέμβαση της κυβέρνησης Σημίτη με τους νόμους 1257/1982, 1541/1985. Κατά μία άποψη που

¹ Καθ. Κώστας Παπαγεωργίου 2004 & Αρ. Κλήμη 1970

² Καθ. Κώστας Παπαγεωργίου «Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική», Β' Έκδοση, Αθήνα : 2007 Εκδ. Σταμούλης.

διατυπώθηκε, με τον νόμο του 1985 οι συνεταιρισμοί μετατόπισαν το ενδιαφέρον τους από τις οικονομικές δραστηριότητες στις πολιτικές αντιπαραθέσεις³

- Τέλος, το 1986 ψηφίζεται από την Βουλή ο νόμος 1667, ο οποίος και αυτός τροποποιήθηκε από έξι νόμους (2166/1993, 2515/1997, 3156/2003, το άρθρο 26 ν. 3867/2010, του άρθρου 51 ν. 2519/1997, αλλά και από το άρθρου 52 ν. 4446/2016).
- Τελευταία περίοδος 2016-2017 : Υπήρξε και πάλι ωμή παρέμβαση του Κράτους με την κατάργηση του νόμου 2810/2000 από τον ν. 4383/2016.

Ως σχόλιο σε όλες τις παραπάνω νομοθετικές παρεμβάσεις του Ελληνικού Κράτους, θα μπορούσε κανείς να αναφέρει μία φράση του διάσημου συνεταιριστή, Δρα Alex Laidlaw (Λέϊντλο) που είχε επισημάνει : *«Η έσχατη και πιο προσβλητική παρέμβαση στις υποθέσεις των συνεταιρισμών γίνεται από την κυβέρνηση, όταν το πολιτικό κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία, μπορεί να χρησιμοποιήσει τους συνεταιρισμούς για δική του ωφέλεια»*.⁴

Ως δικαιολογία δε για την «πρωτοφανή στα παγκόσμια συνεταιριστικά χρονικά εναλλαγή του θεσμικού νομικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς»⁵ δηλαδή για την διάσπαση της συνεταιριστικής νομοθεσίας με ειδικούς βασικούς νόμους, που κατέτασσε την Ελλάδα στο 2% των κρατών χωρίς γενικό συνεταιριστικό νόμο, είναι αυτό που επισήμαινε και για τα σημερινά δεδομένα η κυρία Ιφιγένεια Δουβίτσα σε καθημερινή εφημερίδα.⁶

Στο σημείο αυτό θα μου επιτρέψετε να σταθώ ιδιαίτερα σε ορισμένα νομοθετήματα και συγκεκριμένα στους νόμους 2810/ 2000, 1667/1986 και το Π. Δ. 93/1987.

- **Νόμος 2810/2000** : Ίσως δεν είναι γνωστό το γεγονός ότι ο άρτιος νόμος 2810 του 2000, βασίστηκε και στην «Έκθεση Εμπειρογνομώνων» με τον τίτλο : *«Ανασυγκρότηση των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων και βελτίωση της επιχειρηματικής τους θέσης»*, που συντάχθηκε από ομάδα εμπειρογνομώνων του ΙΣΕΜ τον Ιανουάριο του έτους 2000, στην οποία είχα την τιμή να συμμετέχω μαζί με τον επικεφαλής καθηγητή και επιστημονικό υπεύθυνο του έργου αυτού κ. Κώστα Παπαγεωργίου και τους συνεργάτες μας Κώστα Ηλιόπουλο και Κ. Αναστασόπουλο της ΠΑΣΕΓΕΣ.⁷ Είναι στα θετικά του εξαιρετικού αυτού νόμου, το ότι χρησιμοποιήθηκε πρόσφατα ως προσχέδιο για έναν γενικό συνεταιριστικό

³ Κ. Ηλιόπουλος, C. (22–24 September 2000). “The evolution of the Greek cooperative law: from the first to the last order of economizing”.

⁴ A. F. Laidlaw : «Οι Συνεταιρισμοί το έτος 2000», έκδοση ΙΣΕΜ Αθήνα 1994.

⁵ Β. Λαμπροπούλου : Συνέδριο ΙΣΕΜ 13-14 Απριλίου 1995.

⁶ Ιφ. Δουβίτσα εφημερίδα «Εφημερίδα των Συντακτών», τχ 18-6-2018.

⁷ Κ. Παπαγεωργίου καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρος του ΙΣΕΜ, Κ. Ηλιόπουλος Δρ εξειδικευμένος σε θέματα Συνεταιριστικής Οικονομίας και Κ. Αναστασόπουλος, οικονομολόγος της ΠΑΣΕΓΕΣ και Πάνος Καπόνης δικηγόρος με την ιδιότητα του, ως νομικός σύμβουλος της ΟΣΦΕ.

νόμο, ως ένα δηλαδή προτεινόμενο μοντέλο ενοποίησης και κωδικοποίησης του συνόλου των επί μέρους συνεταιριστικών νόμων.⁸ Και είναι τουλάχιστον άδικο, που αυτός ο νόμος καταργήθηκε με το άρθρο 50 του πρόσφατου νόμου 4384 του 2016, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον ν. 4492/2017 (ΦΕΚ 156/Α/18-10-2017).

- **Νόμος 1667/1986** στον οποίο είχα την τιμή να συμμετέχω στην νομοθέτηση του μαζί με τον νομικό (τότε) σύμβουλο του πρωθυπουργού Σημίτη Πέτρο Θέμελη⁹ και ο οποίος, χωρίς να διεκδικεί την τελειότητα, αντικατέστησε τον ν. 602/1915, προσφέροντας μια σταθερή εκσυγχρονισμένη τότε νομική βάση για τους αστικούς συνεταιρισμούς, ιδρύοντας στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Υπηρεσία Συνεταιρισμών και Συμβούλιο Συνεταιρισμών, με γνωμοδοτικές και συμβουλευτικές αρμοδιότητες στα θέματα των συνεταιρισμών, τις οποίες υπηρεσίες δυστυχώς τις νέκρωσαν επόμενες κυβερνήσεις. (αναφορά για Γαλανόπουλο). Βέβαια, μετά τις παραπάνω διαδοχικές τροποποιήσεις του ο 1667 (από το 1993 μέχρι 2016), έγινε πλέον ένας νόμος για συνεταιρισμούς **πολλαπλού σκοπού**, οι οποίοι κατά την άποψη του Δρα Alex Laidlaw (Λέϊντλο) : *«είναι κυρίως αυτοί που πέτυχαν την οικονομική ανάπτυξη»*.¹⁰ Όσον αφορά τους συνεταιρισμούς φαρμακοποιών, οι οποίοι αναπτύχθηκαν ραγδαία στην δεκαετία του '80, ο ν. 1667 έδωσε την δυνατότητα ανάπτυξης τους και έως σήμερα, αποτελούν ένα ισχυρό οικονομικό φαινόμενο συνεταιριστικής ανάπτυξης στην Ευρώπη.¹¹
- **Προεδρικό Διάταγμα 93/1987** (ΦΕΚ 52Α/16.4.1987). Ο ν. 1667/1986 σε μια προσπάθεια νομοθετικής πληρότητας έβαζε τις βάσεις για σύμπλευση των επιμέρους συνεταιριστικών διατάξεων, όπως την πρόβλεψη στο άρθρο 17 παρ. 4 : *«Οι οικοδομικοί συνεταιρισμοί και οι συνεταιρισμοί φαρμακοποιών διέπονται και από την ισχύουσα για αυτούς νομοθεσία»*.

Έτσι είχα την τιμή να μου ανατεθεί η σύνταξη του τότε Π. Δ. «Αναμόρφωση και ενοποίηση της νομοθεσίας για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς ...», οι διατάξεις του οποίου σήμερα, περιλαμβάνονται στα άρθρα 124-138 του Κώδικα βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας.¹²

Κυρίες και κύριοι, η αναφορά στον ομιλούντα και συντάξαντα τα παραπάνω νομοθετήματα, δεν στοχεύει σε αυτοπροβολή του, αλλά στο να προσφέρει μια εμπειρική νομική υποβοήθηση στην νομοθέτηση ενός νέου μελλοντικού γενικού συνεταιριστικού νόμου στην Ελλάδα, που αποτελεί έναν καθολικό στόχο των Ελλήνων συνεταιριστών.

⁸ Σχετική μελέτη που παρουσιάστηκε στις 13 Ιουνίου 2018 με τίτλο «Στοχεύοντας στην εναρμόνιση του νομικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς», Ιφιγένεια Δουβίτσα, εφημερίδα «Εφημερίδα των Συντακτών», 18-6-2018.

⁹ Αξίζει να σημειωθεί εδώ και η συμβολή του συνεταιριστή (τότε προέδρου της ΟΣΦΕ) Ανδρέα Γαλανόπουλου.

¹ ⁰ A. F. Laidlaw : «Οι Συνεταιρισμοί το έτος 2000», έκδοση ΙΣΕΜ Αθήνα 1994.

¹ ¹ Πάνου Καπώνη : Φαρμακευτικό Δίκαιο τ. ____, εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα _____

¹ ² Κωδικοποίηση νόμων Αρθ. 42 παρ.1, παρ.2 και παρ.3 Ν.1337/83, Αρθ. 34 παρ.4 Ν.1577/85, Αρθ.98 παρ.11 Ν.1892/90, Αρθ. 5 παρ.9 Ν.2052/92.

Το δεύτερο μέρος της εισήγησης μου, αναφέρεται σε νομολογιακές αποφάνσεις οι οποίες επηρέασαν και επηρεάζουν αρνητικά την λειτουργία των συνεταιρισμών. Για την οικονομία του χρόνου του συνεδρίου, θα αναφερθώ σε ένα νομικό φαινόμενο που ταλανίζει τους φαρμακευτικούς συνεταιρισμούς της χώρας εδώ και αρκετό καιρό

Β' ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Όσον αφορά τις παρεμβάσεις της νομολογίας των δικαστηρίων, ιδίως του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Αρείου Πάγου, επί των οποίων βασίζεται ή άσκηση οικονομικών κερδοσκοπικών πιέσεων στις διοικήσεις των συνεταιρισμών, ώστε να αποκομίσουν αποχωρούντες συνεταίροι περισσότερα χρήματα από την αξία της συνεταιριστικής μερίδας που εισέφεραν κατά την εγγραφή τους στον συνεταιρισμό, λεκτέα τα ακόλουθα.

Κατά το τελευταίο χρονικό διάστημα, πρώην συνεταίροι, χωρίς σεβασμό στον συνεταιριστικό θεσμό, ενήγαγαν ενώπιον των Δικαστηρίων συνεταιρισμούς φαρμακοποιών για την απόδοση σε αυτούς του ποσού της μερίδας που εισέφεραν όχι στην ονομαστική της αξία, αλλά σε πραγματικούς όρους. Δυστυχώς, υπήρξε και αστικός συνεταιρισμός νησιού που συμπεριέλαβε στο Καταστατικό του σχετική διάταξη.

Ενδεικτικά αναφέρεται ως παράδειγμα, απόφαση του Αρείου Πάγου¹³ η οποία στηρίχθηκε σε νομικές παραδοχές οι οποίες όμως αντικρούονται από προγενέστερες αποφάσεις¹⁴ του ιδίου ανωτάτου δικαστηρίου και τις οποίες δεν έλαβε υπόψιν (!!).

Για την αντίκρουση νομικών ισχυρισμών στα ανωτέρω, οι σκέψεις που ακολουθούν βασίστηκαν, όπως αναλύονται περαιτέρω, στην νομολογία του Α.Π., στην σχετική θεωρία και στο Ελληνικό Σύνταγμα, το οποίο στο άρθρο 12 παρ. 5 ορίζει :

"Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους".

Ανάλυση Νομικών Σκέψεων που βασίζονται στον νόμο και την νομολογία :

(1) Ελεύθερη συμμετοχή πολιτών - Συμβατική ελευθερία συνεταιρισμών¹⁵ -. Είναι οι συνταγματικές διατάξεις που καθιερώνουν τις αρχές της ελεύθερης συμμετοχής των πολιτών στους συνεταιρισμούς και της συμβατικής ελευθερίας των τελευταίων, και επιτρέπουν, με ρύθμιση του καταστατικού, να ορισθούν οι βουλήσεις των συμβαλλομένων (μελών & συνεταιρισμού).

¹ ³ 1397/2010 (Α2, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ) ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ Α2' Πολιτικό Τμήμα

¹ ⁴ ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ 684/2006, 1643/2005, 1813/1988, 28/2007

¹ ⁵ ΣτΕ 39/1991

(2) Στην έννοια των «κανόνων ουσιαστικού δικαίου» δεν περιέχονται τα καταστατικά των Συνεταιρισμών, τα οποία αποτελούν σύμβαση πού ρυθμίζει αποκλειστικά τους όρους της μεταξύ των συνεταίρων εταιρικής συνεργασίας και γενικά της λειτουργίας του συνεταιρισμού.

(3) Η παραβίαση των όρων και διατάξεων των καταστατικών των συνεταιρισμών δεν ιδρύει τον από το άρθρο 559 αριθμ.1 του Κ.Πολ.Δ. λόγο αναιρέσεως¹⁶ διότι αυτά αποτελούν σύμβαση που ρυθμίζει αποκλειστικά τους όρους της μεταξύ των συνεταίρων εταιρικής συνεργασίας και γενικά της λειτουργίας του συνεταιρισμού.

(4) Οι ερμηνευτικοί κανόνες για τις δικαιοπραξίες των άρθρων 173 και 200 ΑΚ εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση, κατά την οποία το δικαστήριο της ουσίας διαπιστώνει κενά ή αμφίβολα σημεία στη δήλωση βουλήσεως των συμβαλλομένων κατά τη συνομολόγηση της σχετικής δικαιοπραξίας, ως προς τη διαπίστωση δε αυτή, η κρίση του δικαστηρίου δεν υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου.¹⁷ Από τις σκέψεις (3) και (4) προκύπτει ότι, άκριτα ο Α. Π., εξέδωσε αποφάσεις ερμηνεύοντας σαφείς διατάξεις του νόμου. Η ερμηνεία δήλωσης βούλησης που απευθύνεται σε ευρύ κύκλο προσώπων (πχ καταστατικό) γίνεται αποκλειστικά με την αντικειμενική μέθοδο. Αντικειμενική Μέθοδος δε σημαίνει την ανεύρεση του νοήματος που αποδίδει στη δήλωση ο μέσος έντιμος άνθρωπος του κύκλου συναλλαγών στον οποίο ανήκει ο αποδέκτης της δήλωσης, κατά το άρθρο 200 του ΑΚ.

(5) Σύμφωνα με την νομολογία,¹⁸ η συνεταιριστική μερίδα έχει περιεχόμενο διττής φύσης, ήτοι, περιγράφει, αφενός μεν το ελάχιστο ποσό συμμετοχής κάθε συνεταίρου στο σχηματισμό του κεφαλαίου του συνεταιρισμού και αφετέρου, την εταιρική συμμετοχή στο συνεταιρισμό, δηλαδή, την έννομη σχέση που συνδέει ένα πρόσωπο με το συνεταιρισμό. Η συνεταιριστική μερίδα, με την έννοια του ορισμένου χρηματικού ποσού που εισφέρει ο συνεταίρος, παριστά το ελάχιστο ποσό συμμετοχής του στο συνεταιρισμό. Το άρθρο 1 Ν. 1667/1986 αναφέρει ότι κάθε συνεταίρος εγγράφεται για μία συνεταιριστική μερίδα, που καθορίζεται από το καταστατικό, δηλαδή, ο συνεταίρος αναλαμβάνει την υποχρέωση να καταβάλει την αξία της σε χρήμα στο συνεταιρισμό.¹⁹

(6) Πρέπει να αναφερθεί ότι για την αποχώρηση του μέλους από τον Συνεταιρισμό σύμφωνα με το νόμο αλλά και κατά τα οριζόμενα στα σχετικά άρθρα του καταστατικού, απαιτείται μόνο σχετική δήλωση αποχώρησης, τα αποτελέσματα της οποίας επέρχονται με την παρέλευση της οριζόμενης στο άρθρο 87 Α.Κ. προθεσμίας²⁰ (που εφαρμόζεται και για την αποχώρηση των μελών από τους αστικούς συνεταιρισμούς), χωρίς να απαιτείται η αποδοχή της δήλωσης και η λήψη σχετικής απόφασης από

1 6 *Α.Π. 1782/1987, 148/1981*

1 7 *Α.Π. 1813/1988,*

1 8 *Α.Π. 1813/1988,*

1 9 *ΕφΘεσ 189/2009. Ε. Τζίβα, Η εταιρική συμμετοχή στο συνεταιρισμό και ειδικότερα τα δικαιώματα των συνεταίρων, 1997, σελ. 65, 69, 77, 78, 80.*

²⁰ *Άρθρο 87 : ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ ΜΕΛΩΝ “Τα μέλη έχουν δικαίωμα να αποχωρήσουν από το σωματείο. Η αποχώρηση πρέπει να γνωστοποιείται τρεις τουλάχιστον μήνες πριν από τη λήξη του λογιστικού έτους και ισχύει για το τέλος του”. Η διάταξη αυτή αποτελεί αναγκαστικό δίκαιο και έχει ως δικαιολογία την εξασφάλιση της εξόδου από το σωματείο. Η αποχώρηση του μέλους συντελείται με μονομερή δήλωση βουλήσεως που απευθύνεται προς το σωματείο και έχει νομική ενέργεια από τη στιγμή που θα περιέλθει στο σωματείο και δεν απαιτείται αποδοχή από το τελευταίο. Δεν ρυθμίζεται ο τύπος, οπότε μπορεί να είναι ρητός ή σιωπηρός, εγγράφως ή προφορικά και η απόδειξη βαρύνει το μέλος. Αντίθετα, το καταστατικό μπορεί να ορίσει ορισμένο τύπο για την αποχώρηση και να αξιώνει έγγραφο, δεν μπορεί όμως να αξιώνει συμβολαιογραφικό έγγραφο ή κατάθεση της δηλώσεως σε κάποια αρχή γιατί αυτό δυσχεραίνει την άσκηση του δικαιώματος αποχώρησης. Συγχωρούνται όροι που ευνοούν την άσκηση του δικαιώματος αυτού. Η μόνη υποχρέωση του μέλους είναι η γνωστοποίηση της δηλώσεως τρεις τουλάχιστον μήνες πριν από τη λήψη του λογιστικού έτους.(Α.Π. 1813/1988),*

κάποιο από τα όργανα - Συνέλευσης ή Διοικητικού Συμβουλίου -, ως απαιτείται για την περίπτωση αποβολής ενός μέλους, κατά τα αναγραφόμενα στη μείζονα σκέψη. Συνεπώς, στον αποχωρούντα συνεταιίρο έπρεπε να αποδοθούν, το αργότερο μέσα σε τρεις μήνες από την έγκριση του ισολογισμού

της χρήσης μέσα στην οποία έγινε η αποχώρηση, οι συνεταιριστικές μερίδες²¹ που αυτός εισέφερε στον στον συνεταιρισμό.

(7) Η αναγραφή στο Καταστατικό υποχρεωτικής παραμονής συνεταιίρου για ορισμένο χρονικό διάστημα (μη αποχώρησης), κατά την νομολογία, έρχεται σε άμεση και ευθεία αντίθεση προς την διάταξη του άρθρου 12 παρ. 1 του Συντάγματος, από την οποία απορρέει το ανεμπόδιστο δικαίωμα αποχωρήσεως κάθε μέλους σωματείου από αυτό αλλά και στο άρθρο 5 § 1 του Συντάγματος, αφού η ευχέρεια του μέλους του σωματείου να αποχωρεί από αυτό αποτελεί, αναμφίβολα, εκδήλωση της ελευθερίας του για ανάπτυξη της προσωπικότητας του - σε καμιά περίπτωση δηλαδή δεν επιτρέπεται να αποκλεισθεί η άσκηση του ανωτέρω δικαιώματος με αντίθετη διάταξη του καταστατικού.

(8) Σε μία εκ των αποφάσεων του Α. Π., παρά τα ως άνω στις σκέψεις (1) έως (6) διαλαμβανόμενα, υπάρχουν οι εξής ισχυρισμοί :

*“Με το να κρίνει έτσι το Εφετείο δεν παραβίασε τις παραπάνω διατάξεις του ν.1667/1986 και ιδιαίτερα αυτή του εδ. 9 του άρθρου 2 του νόμου αυτού, κατά την οποία “στο συνεταιίρο που αποχωρεί από το συνεταιρισμό, αποδίδεται η συνεταιριστική μερίδα που εισέφερε το αργότερο τρεις μήνες από την έγκριση του ισολογισμού της χρήσης, μέσα στην οποία έγινε η αποχώρηση”, η οποία διάταξη έχει την προαναφερόμενη έννοια. (Δηλ. Στην πραγματική της αξία). Δεν συνάγεται δε αντίθετη άποψη από τις διατάξεις των άρθρ.6 παρ. 2 και 36 του καταστατικού του αναιρεσειόντα κατά τις οποίες “ο συνεταιίρος έχει δικαίωμα στα καθαρά κέρδη της επιχείρησης και στο προϊόν της εκκαθάρισης σύμφωνα με το άρθρο 36 του παρόντος καταστατικού και σε περίπτωση που αποχωρήσει κάποιο μέλος του αποδίδεται η συνεταιριστική μερίδα που εισέφερε” το περιεχόμενο των οποίων εκτίμησε ανέλεγκτα κατ' άρθρ. 561 παρ. 1 Κ.Πολ.Δικ. το Πολυμελές Πρωτοδικείο. Ούτε επίσης συνάγεται αντίθετη άποψη από την διάταξη του άρθρου 2 εδ. 9 του ν.1667/1986 (που προστέθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 17 ν.3156/2003 και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 ν.3483/2006) κατά την οποία «προκειμένου για πιστωτικούς συνεταιρισμούς που λειτουργούν ως πιστωτικά ιδρύματα, στο συνεταιίρο που αποχωρεί αποδίδεται η αξία της συνεταιριστικής μερίδας που αναλογεί στην καθαρή περιουσία του πιστωτικού συνεταιρισμού, όπως αυτή προκύπτει από τον ισολογισμό της τελευταίας χρήσης. **αλλά αντίθετα επιβάλλεται από την αρχή της ισότητας η εφαρμογή της και στους αστικούς συνεταιρισμούς**. Επομένως ο περί του αντιθέτου δεύτερος λόγος της αιτήσεως αναιρέσεως, με τον οποίο προβάλλεται η από το άρθρο 559 αριθ. 1 Κ.Πολ.Δικ. αιτίαση για παραβίαση από το δικάσαν ως Εφετείο Πολυμελές Πρωτοδικείο των προαναφερθεισών διατάξεων του Ν. 1667/1986, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. **Κατ' ακολουθίαν πρέπει να απορριφθεί η κρινόμενη αίτηση αναιρέσεως**».*

Πέραν αυτών αναφέρει ότι «*Αν ο αποχωρών συνεταιίρος δεν είχε δικαίωμα να λάβει την πραγματική αξία της συνεταιριστικής του μερίδας, θα είχε άνιση μεταχείριση σε σχέση, τόσο με τους κληρονόμους του αποβιώσαντος συνεταιίρου (άρθρο 4 παρ. 1 εδ. δ' του ν. 1667/1986)*» ...²²

²¹ 1 Υποχρεωτική και προαιρετικές.

²² 2 ΑΠ Απόφαση 1397 / 2010 (Α2, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ).

Σχολιάζοντας εν τέλει – υπό την έννοια των αντίθετων νομικών απόψεων – την απόφαση αυτή του Α. Π., και επειδή επί τη βάση αυτής δημιουργήθηκαν τα αναφερόμενα προβλήματα, λεκτέα e contrario τα ακόλουθα :

Σκέψη 8α : Εφόσον “Στην έννοια των «κανόνων ουσιαστικού δικαίου» δεν περιέχονται τα καταστατικά των Συνεταιρισμών” [σκέψη (2)], και “Η παραβίαση των όρων και διατάξεων των καταστατικών των συνεταιρισμών **δεν ιδρύει τον από το άρθρο 559 αριθμ.1 του Κ.Πολ.Δ. λόγο αναίρεσης**” [σκέψη (3)], είναι απορίας άξιον με ποιο νομικό σκεπτικό έκανε δεκτή την αναίρεση, διατύπωσε την ερμηνεία του η οποία χρησιμοποιήθηκε δεόντως και δεν την απέρριψε από την αρχή αλλά το έπραξε στο “Δια Ταύτα” ;

Σκέψη 8β : Εφόσον κατά το άρθρο 560 Κ.Πολ.Δικ. κατά των αποφάσεων των Ειρηνοδικείων, καθώς και των αποφάσεων των πρωτοδικείων που εκδίδονται σε εφέσεις κατά των αποφάσεων των Ειρηνοδικείων επιτρέπεται αναίρεση μόνο: 1) αν παραβιάσθηκε κανόνας ουσιαστικού δικαίου... και [σκέψη (2)], “Στην έννοια των «κανόνων ουσιαστικού δικαίου» δεν περιέχονται τα καταστατικά των Συνεταιρισμών”, άρα δεν υπήρχε «κανόνας ουσιαστικού δικαίου» για να παραβιαστεί (!!).

Σκέψη 8γ : Εφόσον ισχυρίσθηκε η απόφαση αυτή ότι τήρησε την αρχή της ισότητας, πως είναι δυνατόν να υπάρχει ισότητα μεταξύ ενός εν ενεργεία (εν ζωή) μέλους και ενός μέλους που δεν υπάρχει στην ζωή (αποθανόντος) : Ή πως είναι δυνατόν οι **σαφείς διακρίσεις του νομοθέτη** μεταξύ εκείνου που θέλει να αποχωρήσει και των κληρονόμων αποθανόντος συνεταιίρου να μην λαμβάνεται υπόψιν ; Ή η αντιμετώπιση σε διαφορεικά είδη συνεταιρισμών ως προς το ποσόν που λαμβάνει ο αποχωρών συνεταιίρος να θεωρείται τήρηση της αρχής της Ισότητας ; Και εν πάση περιπτώσει, γιατί το νομικό σκεπτικό της συγκεκριμένης απόφασης (και άλλων που βασίσθηκαν σε αυτή) δεν έλαβε υπόψιν της την διάταξη του άρθρου 8 του ν. 2810/2000 ;

Όμως με πρόσφατη σχετική απόφαση²³ έγινε δεκτό ότι «*Αύξηση ή μείωση του ποσού της Συνεταιριστικής μερίδας είναι δυνατόν να γίνει **μόνο** με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης η οποία για τον σκοπό αυτό συγκαλείται και βρίσκεται σε απαρτία όταν είναι παρόντα τα 2/3 των μελών του Συνεταιρισμού (άρθρο 5 παρ. 4 Ν. 1667/1986)*».

Σκέψη 8δ : Πέραν των ανωτέρω, η σχολιαζόμενη εν προκειμένω απόφαση, περιέχει και τον ακόλουθο ισχυρισμό :

«Προς αντίθετη κρίση δεν αρκεί το γεγονός ότι με την αποχώρηση του συνεταιίρου και τη λήψη απ' αυτόν της πραγματικής αξίας της μερίδας του, είναι δυνατό να δημιουργηθούν λειτουργικά και οικονομικά προβλήματα στο συνεταιρισμό, γιατί στερείται αυτός ένα ποσό, που μπορεί να είναι σημαντικό, όταν μάλιστα, η αποχώρηση παίρνει μαζικό χαρακτήρα, και συνεπάγεται την αθρόα και σε μεγάλη κλίμακα επιστροφή μερίδων. Τούτο διότι η αποφυγή των παραπάνω προβλημάτων έχει ρυθμιστεί νομοθετικά με το άρθρο 2 παρ. 7 του ν. 1667/1986».

Ο ισχυρισμός όμως αυτός ήδη δεν ισχύει, μετά την τροποποίηση της παρ. 7 από τον ν. 4141/2013 (ΦΕΚ Α 81/5.4.2013), που εναποθέτει στο Καταστατικό την όποια ρύθμιση, στην δε παράγραφο 9 του ίδιου άρθρου 2 ν. 1667/1986 όπως ισχύει, η διάκριση μεταξύ πιστωτικών συνεταιρισμών (δηλαδή συνεταιριστικών Τραπεζών) και των λοιπών αστικών συνεταιρισμών, τόσο γραμματικά, όσο και ερμηνευτικά είναι απόλυτα **σαφής**.

² ³ ΕΦΕΤΕΙΟ ΛΑΡΙΣΗΣ Αριθ. Απόφασης:30/2018.

Συμπερασματικά λοιπόν, προκύπτουν τα εξής :

1. Λόγω της διασπάσεως των νομικών συνεταιριστικών κανόνων, που οδηγούν σε αντιφατικές και άνισες ρυθμίσεις στην λειτουργία των συνεταιρισμών περιορισμένης και απεριόριστης ευθύνης (διάκριση που κατά την άποψη μας, ως προς την απεριόριστη ευθύνη θα πρέπει να καταργηθεί λόγω αχρησίας) καθίσταται επιβεβλημένη η σύνταξη, έκδοση και ισχύ ενός **νέου γενικού συνεταιριστικού νόμου, στα πρότυπα του ν. 2810/2000.**

2. Λόγω της φύσεως των καταστατικών των συνεταιρισμών ως **Συμβάσεων**, να συνειδητοποιήσουν οι Διοικήσεις των Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων ότι πρέπει να τροποποιηθούν τα Καταστατικά τους, ώστε να ρυθμίζουν **αποκλειστικά και με σαφήνεια** τους όρους της μεταξύ των συνεταίρων και του Συνεταιρισμού εταιρικής συνεργασίας και γενικά της λειτουργίας του συνεταιρισμού.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΚΑΠΩΝΗΣ
Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω
Νομικός Σύμβουλος ΟΣΦΕ
Κωνσταντινουπόλεως 10Α, 15124 Μαρούσι Αττικής
τηλ. [2155552496](tel:2155552496) & [6949470762](tel:6949470762)